

JUBILEUSZ 65–LECIA PROF. DRA HAB. WIESŁAWA BALCERAKA

Uznany badacz dziejów państw Europy Środkowo–Wschodniej, profesor zwyczajny, dr hab. w Instytucie Historii PAN, twórca, budowniczy i rektor Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno–Pedagogicznej (dalej MWSHP) w Łowiczu, prezes Stowarzyszenia „Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych im. St. Herbsta”, prezes Towarzystwa Polska–Austria, przewodniczący Polsko–Bułgarskiej Komisji Historycznej, były członek wielu rad naukowych i Komitetów Naukowych PAN, były przewodniczący Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego, edytor i redaktor naukowy wielu zbiorów źródeł archiwalnych i dokumentów — to tylko najważniejsze tytuły i funkcje Wiesława Balceraka, którego jubileusz 65–lecia fetowany był 14 grudnia 1999 r. w sali Lelewelskiej w siedzibie IH PAN na warszawskiej Starówce.

Wokół osoby Jubilata zgromadziło się pokaźne gremium Jego dawnych i obecnych współpracowników, kolegów oraz przyjaciół, byli też obecni przedstawiciele mediów. Ciepłe, osobiste akcenty zawarte w okolicznościowych wypowiedziach reprezentantów owego grona przyczyniły się waleń do stworzenia miłej, serdecznej atmosfery uroczystego, jubileuszowego spotkania.

Pierwszy głos zabrał dyrektor IH PAN, prof. dr hab. Stanisław Bylina. Przywitawszy Jubilata i zebranych Jego gości, mówca położył nacisk na liczne osiągnięcia i zasługi prof. Balceraka na polach: naukowo–badawczym, szeroko pojętej organizacji nauki, edytorstwa oraz dydaktyki. Szczególnie uwypuklił fakt wielostronnej aktywności zawodowej Jubilata w różnych środowiskach naukowych i społecznych i Jego dyspozycyjność w realizowaniu ważnych zadań, stojących przed kierownictwem Instytutu. Dotyczyły one — jak twierdził dyrektor Bylina — zarówno działalności stricte badawczej, jak i współpracy naukowej z zagranicą, czy ośrodkami naukowymi w kraju oraz pracy społecznej.

Następnie wystąpił prof. dr hab. Piotr Łossowski¹, kierownik Zakładu Dziejów Europy XIX–XX w. IH PAN, z którym Jubilat związał swe losy uczonego na początku lat 60. i w tym zespole historyków nieprzerwanie pracuje do dziś. Ze względu na wagę tematu i obszerność jego ujęcia *exposé* prof. Łossowskiego wypada uznać za najważniejszy punkt uroczystości jubileuszowej. Dokonując wyczerpującego przeglądu kluczowych dokonań prof. Balceraka, poświęconych głównie dziejom najnowszym państw Europy Środkowo–Wschodniej, mówca podkreślił solidną podbudowę źródłową pisarstwa historycznego Jubilata, pogłębioną interpretacją analizowanych problemów oraz trafność i oryginalność jego konkluzji, odbiegających w wielu aspektach od dotychczasowych ustaleń funkcjonujących w obiegu naukowym. Ze słów prof. Łossowskiego wynikało, że powyższe walory dorobku badawczego Jubilata wniosły bogate, nowe treści nie tylko do istniejącej faktografii, ale i wykładni wydarzeń oraz procesów dziejowych dotyczących środkowowschodniej połaci naszego kontynentu. Sytuuje to dzieła profesora Balceraka na wysokiej pozycji w historiografii tak polskiej, jak i powszechnej.

¹ Wypowiedź prof. Łossowskiego publikujemy *in extenso* w niniejszym tomie na s. 5–10.

Kolejną mowę pochwalną wygłosił przedstawiciel zagranicznych środowisk historycznych, prof. dr Michał Pawłowicz Kostiuk, dyrektor Instytutu Historii Białoruskiej Akademii Nauk i jej członek, a zarazem prezydent Białoruskiego Towarzystwa Historycznego. Skupił się on przede wszystkim na ukazaniu roli prof. Balceraka jako promotora i moderatora kontaktów naukowych historyków białoruskich z historykami polskimi. Warto przy tym zaznaczyć, że o inicjowaniu i rozwijaniu przez Jubilata więzi łączących kręgi naukowców Polski z ich odpowiednikami w innych państwach makroregionu Europy Środkowo-Wschodniej, takich jak Bułgaria, Czechy, Słowacja czy Austria wspominali także i inni mówcy. Mam tu na myśli przedstawicieli zarządu Towarzystwa Polska–Austria i sekretarza Polsko–Bułgarskiej Komisji Historycznej. Wracając do wystąpienia prof. Kostiuka trzeba zauważyć, że nie zabrakło w jego wypowiedzi także uznania i podziwu dla dokonań Jubilata w zakresie realizacji fundamentalnego zamysłu stworzenia Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno–Pedagogicznej w Łowiczu.

Ten ostatni wątek rozwinął prof. dr hab. Piotr Matusak, dziekan Wydziału Historycznego łowickiej Alma Mater, który podkreślił również główną rolę Jubilata w powołaniu do życia Stowarzyszenia „Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych im. St. Herbsta”, a także zwrócił uwagę na talent organizacyjny profesora Balceraka w zakresie organizacji nauki, wykazany w sposób szczególnie na stanowisku rektora MWSHP. Jego wytrwałe i skuteczne wysiłki w zakresie budowy bazy lokalowo–technicznej, pomimo licznych trudności i przeszkód, zaowocowały uruchomieniem w stosunkowo krótkim czasie imponującego zaplecza materialnego, skompletowaniem odpowiedniej kadry naukowej, a także wykształceniem wielotysięcznej rzeszy absolwentów tej uczelni².

Środowisko zaprzyjaźnionych historyków wojskowych reprezentował prof. dr hab. Andrzej Ajnenkiel, dyrektor Wojskowego Instytutu Historycznego. Oceniając wkład Jubilata w rozwój tej placówki, mówca szczególnie podkreślił odważną, nonkonformistyczną postawę prof. Balceraka w czasie pełnienia przezeń funkcji przewodniczącego Rady Naukowej WIH w latach 1990–1995. Do słów uznania i wdzięczności wypowiedzianych przez prof. Ajnenkiela przyłączyli się również inni obecni na spotkaniu profesorowie z Wojskowego Instytutu Historycznego. Następnie w imieniu własnym i swych kolegów — historyków dziejów wojskowości wręczyli Jubilatowi list gratulacyjny oraz kwiaty.

O wrażliwości prof. Balceraka na kłopoty innych, Jego zaletach dydaktyka i cierpliwego opiekuna naukowego mówiła niżej podpisana jako Jego niegdysiejsza doktorantka. Wyraziła ona swą wdzięczność Jubilatowi za dwukrotne podanie jej pomocnej dłoni i umożliwienie kontynuowania pracy badawczej oraz osiągnięcia awansu naukowego, po czym wręczyła mu kwiaty w imieniu dyrekcji i kolegów z Instytutu. W podobnym duchu wypowiedział się doc. dr hab. Andrzej Korzon, uwypuklając wielkoduszość jako rys charakteru prof. Balceraka, Jego otwarcie się na problemy osób potrzebujących pomocy, nie wyłączając nawet nieprzyjaciół, i udzielanie im aktywnego wsparcia, co nierzadko wiązało się z dużymi kosztami.

Oprócz wygłoszonych *laudationes* Jubilata otrzymał także gratulacje i życzenia od tych osób, które z przyczyn obiektywnych nie mogły uczestniczyć w uroczystym spotkaniu. Korespondencja taka nadeszła m.in. od prof. dr hab. Janusza Tazbira, wiceprezesa PAN, od prof. dr hab. Eugeniusza Duraczyńskiego, dyrektora stacji PAN w Moskwie, prof. dr hab. Marii Boguckiej i od prof. dr hab. Mieczysława Basaja.

² Szerszy obraz roli prof. W. Balceraka w utworzeniu i rozwijaniu MWSHP przedstawia tekst dr. Bolesława Chmielińskiego, który publikujemy w niniejszym tomie na s. 11–17.

Ostatnie słowo należało do Jubilatą. Dziękując zebrany za przybycie, a mówcom za ich pełne estymy i życzliwości wypowiedzi, stwierdził on, że czuje się nierozzerwalnie związany z Instytutem Historii PAN, jako placówką naukową stwarzającą optymalne warunki do prowadzenia rzetelnych badań naukowych. Wysokie i czytelne kryteria stawiane badaczom, tradycje obiektywizmu i zarazem poszanowania dla różnych, lecz uzasadnionych naukowo poglądów, panujące od lat w tym środowisku historycznym, składają się na klimat najbardziej sprzyjający działalności naukowo-badawczej każdego, kto ma szczerą wolę uprawiania autentycznej nauki — podkreślił prof. Balcerak. Jednocześnie wyraził żal, że prowadzone przez niego w ostatnich latach prace związane z tworzeniem, funkcjonowaniem i rozbudową MWSHP są tak absorbujące, iż nie był w stanie dotychczas ukończyć swego fundamentalnego zamierzenia, jakim będzie obszerna, dwutomowa synteza poświęcona historii państw narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej w latach międzywojennych. Niemniej zapowiedział finalizację tego dzieła w najbliższym czasie. Mówiąc zaś o swoich sukcesach dotyczących łowickiej uczelni, unaoczniał zebrany, że niezależnie od skonstruowania samej wizji powołania wyższej uczelni „gdzieś na Mazowszu”, w przewyciężaniu wielu trudności i przeszkód na drodze do urzeczywistnienia idei MWSHP pomocne mu były także takie m.in. czynniki, jak zdobyte wcześniej doświadczenie na kierowniczych stanowiskach w placówkach PAN oraz wiele odpowiedzialnych funkcji piastowanych w różnych instytucjach społecznych i gospodarczych.

Spotkanie zakończyło uroczyste odśpiewanie Jubilatowi przez zebranych „100 lat” oraz poczęstunek z tradycyjną lampką wina.

Elżbieta Znamierowska-Rakk